

تی.اس. الیوت:

نقد ساختاری منظوم‌ها

بهروز حاجی محمدی

انتشارات ققنوس

تهران، ۱۳۸۸

mikhanam

سرشناسه: حاجی محمدرضا آملی، تهران، ۱۳۳۶
عنوان و نام پدیدآور: تری، آبروت: نقد ساحتداری منظومه‌ها / بهروز
حاجی محمدرضا
مشخصات نشر: تهران: آملی، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری: ۳۰۲ ص.
شابک: 978-964-311-789-4
وضعیت فهرست نویسی: فیا
موضوع: آبروت، تاس استرتر، ۱۸۸۸-۱۹۶۵ م. نقد و تفسیر
رده بندی کنگره: PS۵۰۳/۲۱۳۸۸
رده بندی دیویی: ۸۱۳/۵۹
شماره کتابشناسی ملی: ۱۶۹۲۱۱۵

انتشارات ققنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای زاندارمری

شماره ۱۱۷، تلفن ۶۶۴۰۸۶۴۰

بهروز حاجی‌محمدی

تی. این. الیوت: نقد ساختاری منظومه‌ها

چاپ اول

۲۲۰۰ نسخه

۱۳۸۸

چاپ شمشاد

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۳۱۱ - ۷۸۹ - ۴

ISBN: 978 - 964 - 311 - 789 - 4

info@qoqnoos.ir

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

۵۵۰۰ تومان

فهرست

.....	پیشگفتار
۱۱.....	اثیوت: نگاهی بر زندگی و آثار او
۱۹.....	ترانه عاشقانه جی. ألفرد پروفراک
۲۷.....	نقد ترانه عاشقانه جی. ألفرد پروفراک
۳۳.....	مارینا
۳۷.....	نقد مارینا
۴۵.....	سفر مغان
۴۹.....	نقد سفر مغان
۵۷.....	پیش درآمدها
۶۱.....	نقد پیش درآمدها
۶۵.....	تصویر یک بانو
۷۳.....	نقد تصویر یک بانو
۸۵.....	مردان بوک

۹۱	نقد مردان یوک
۹۹	پیرمرد کوچک اندام
۱۰۵	نقد پیرمرد کوچک اندام
۱۱۳	رایسودی برای شیبی پرپاد
۱۱۷	نقد رایسودی برای شیبی پرپاد
۱۲۱	چهار کوارتت
۱۶۱	نقد چهار کوارتت
۱۷۹	دیار هرز
۲۰۳	نقد دیار هرز
۲۳۳	متن انگلیسی اشعار
۳۰۱	کتابنامه

milktehran.com

پیشگفتار

تی. اس. الیوت شاعر، نمایشنامه‌نویس و منتقد ادبی، در حیطه شعر و بررسی‌های انتقادی، از پرچمداران نهضت نوین ادبی است. الیوت شاعری صاحب سبک است. شعر او از تلمیحات، نقل قول‌ها و ارجاعاتی به زبان‌های غیرانگلیسی سرشار است. گاهی این ویژگی کاملاً بر متن مسلط می‌شود و اساس شعرش را می‌سازد. پیداست که این امر بر چندلایگی اثر می‌افزاید و به پیچیدگی زبانی آن منجر می‌شود. شعر الیوت قصری شکوهمند و پیچ در پیچ است. عموماً در نخستین قرائت، دستیابی به معنا یا معانی مستتر در اشعار او کار سهلی نیست. شعر او فاقد روایت خطی است. زمان نیز چنین است. این زمان، زمانی نیست که ما آن را با طلوع خورشید از مشرق و غروبش در مغرب می‌سنجیم. ذهن و زبان شاعر نیز کاملاً سیال است. او از ساده‌ترین رخدادهای جهان عینی به پیچیده‌ترین معابر ذهنی گریز می‌زند. در این رهگذر، هر پدیده‌ای، پدیده‌ای دیگر را به ذهن می‌آورد. زبان الیوت نیز زبانی چندسویه است. در شعر او کلام و نحو محاوره‌ای با ساختارهای نوشتاری فحیم هم‌نشین است. نقل قول‌ها و تلمیحات با گفتار راوی درمی‌آمیزند. گاهی تشخیص کلام راوی از تلمیحات و ارجاعات، دشوار است.

دشواری شعر الیوت از حلاوت و طراوت آن نمی‌کاهد. خواننده شعر او در هر پیچ متن، در انتظار کشف پدیده‌ای بکر و ناآشناست. لذت ماندگار کشف، مزدی است که از چنین متنی دریافت می‌کنیم. ما همواره در بازخوانی اشعار الیوت به نکته‌ای تازه می‌رسیم. این نکته تازه، این کشف، به مفهوم خلق دوباره اثر در ذهن ماست. نتیجه آن نیز ایجاد لذت حسی و تعمیق مستمر معناست. این یکی از ویژگی‌های شعر تی. اس. الیوت و حاصل ساختار حاکم بر آن است.

تعیین روابط بین کلام و معانی، از اهداف اثر حاضر است. به این منظور، مجموعه‌ای از اشعار الیوت را برگزیده و، پس از ترجمه، به تحلیل ساختاری آن‌ها پرداخته‌ام. در این گزینش، نمونه‌های موعی^۱ در نظر بوده است. در این بررسی، صرفاً بر خود متن و داده‌های آن اتکا کرده و از تحمیل نظرات خود بر متن خودداری کرده‌ام. هدف، انسداد معنا در ذهن مخاطب نبوده است. چنین هدفی عملاً نیز ناممکن است، چرا که متون ادبی، بالاخص متونی با ویژگی‌های شعر الیوت، از تعابیر یکسویه و نهایی گریزانند. این آثار، در هر قرائتی دوباره خلق و تعبیر می‌شوند. اما جدأ بر این باورم که دریافت‌های متفاوت از متنی واحد و فقدان معنا دو مقوله کاملاً متفاوتند. به عبارت دیگر، عدم ثبات معنا در یک متن ادبی و چندلایگی آن، به مفهوم فقدان معنا نیست. خلط این دو مبحث و یکسان‌شماری آن، عارضه‌ای است که در برخی از محافل و مباحث ادبی ما مشهود است. به هر حال، در نقد ساختاری منظومه‌ها، عمدتاً به تبیین روابط بین کلام و معنا پرداخته‌ام.

دیگر این که یکی از ملزومات هر نقد، و در بحث حاضر نقد ادبی، اطمینان از صحت مستندات است. پیداست که در تحلیل یک اثر، اتکا و

استناد به متونی نامطمئن، به نتایج نادرست انتقادی- پژوهشی منجر می‌شود. بنابراین به دلیل عدم دسترسی به ترجمه‌ای جامع و مانع از آثار منظوم الیوت از یک سو، و لزوم تحلیل ساختاری متون از سوی دیگر، خود را به ترجمه اشعار الیوت ناگزیر دیده‌ام.

دیگر این که نقد آثار ادبی، با استفاده از رویکردهای تاریخی-تذکره‌ای، منتقد و خوانندگانش را به تفسیری یکسویه هدایت می‌کند. اما توجه به این نکته نیز ضروری است که هیچ اثر هنری در خلأ زاده نمی‌شود. شرایط مختلف فرهنگی، تاریخی، روان‌شناختی، سیاسی یا اجتماعی، خواه و ناخواه و مستقیم یا غیرمستقیم در خلق یک اثر هنری و قهر آن بر نقد آن‌ها تأثیرگذارند. با این همه، نقد آثار ادبی با رویکرد تاریخی-تذکره‌ای تا آنجا مفید و علمی به نظر می‌رسد که خواننده را به انفعال ذهنی نکشاند و راه تعبیر و تفاسیر دیگرگونه را بر او نبندد. می‌دانیم که به عنوان مثال، بسیاری از شارحان و مفسران، غزلیات حافظ را از دیدگاه نقد تاریخی-تذکره‌ای بررسی کرده‌اند. این امر، بی‌شک اشکالی ندارد. اما استفاده مطلق از این رویکرد، به معنای غفلت از جهان رنگارنگ و پیچ در پیچ ذهن انسان از یک سو، و یکسان‌شماری آثار ادبی با زندگی‌نامه‌های فردی یا اسناد تاریخی از سوی دیگر است. بنابراین، اثر حاضر، ضمن اشاره به تلمیحات و اشارات تاریخی، عمدتاً به بررسی روابط ساختاری و درونی متنی می‌پردازد. با این حال، از آنجا که آشنایی اجمالی با هر ادیب و اندیشمندی خالی از لطف و فایده نیست، در نخستین اوراق این اثر اجمالاً به زندگی و آثار الیوت نیز پرداخته‌ام.

در تألیف اثر حاضر، مراجعه مکرر به متون استنادی و حتی بازخوانی کامل برخی از آن‌ها را یک ضرورت پژوهشی یافتیم. به گمانم که این امر در تقویت ترجمه و نقد متعاقب اشعار بسیار سودمند بوده است. از این نظر

به تمام متون مذکور مدیونم. به منظور توضیح بیش‌تر، بخشی از مستندات را در پانویست‌های ذی‌ربط آورده‌ام. مزید فایده پژوهشی، متن انگلیسی اشعار مستند نیز در پایان کار آمده است. در نقد متون، ضمن تبیین و توضیح ساختاری اثر، از اطناب پرهیز کرده‌ام. هنگام ترجمه و تحلیل، در حد توان، هیچ نکته مبهمی را معطل نگذاشته و از آن عبور نکرده‌ام. بنابراین هرگونه خطای احتمالی، نه از روش غیرعلمی، که از سهو یا جهل راقم سرچشمه می‌گیرد. امید است پژوهش حاضر، مقبول اصحاب نظر قرار گیرد و برای دانشجویان و اهل ادب مفید و رهگشا باشد.

بهروز حاجی محمدی

گرگان - ۱۳۸۶